

«Тасдиқ мекунам»:

Ректори МТД «Донишгоҳи
давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба
номи Садриддин Айни» доктори
илмӣ ва таърих, профессор

Ибодуллозода А.И.

аз «10» соли 2026

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ПЕШБАР

ба диссертатсияи Шарифзода Таҳмина дар мавзӯи “Шароитҳои педагогии ташаккули асосҳои тафаккури техникӣ хонандагони синфҳои ибтидоӣ бо истифода аз супоришҳои лоиҳавӣ” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.1. – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот»

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи Шарифзода Таҳмина ба масъалаи муайян ва асоснок намудани шароитҳои педагогӣ бахшида шудааст, ки тавассути онҳо ташаккули асосҳои тафаккури техникӣ хонандагони синфҳои ибтидоӣ дар раванди иҷрои супоришҳои лоиҳавӣ таъмин карда мешавад. Масъалаи таҳқиқшуда дар пайванди педагогикаи умумӣ, назарияи фаъолияти таълимӣ, педагогикаи синни хурди мактабӣ, таълими рушддиҳанда, фаъолияти лоиҳавӣ ва ташкили муҳити омӯзиши техникую конструкторӣ мавриди таҳлил қарор дорад.

Мақсад, вазифаҳо, предмет, фарзия, нағзони илмӣ ва қисмати таҷрибавии кор ба омӯзиши қонуниятҳои ташкили раванди педагогӣ, шароитҳои рушди фаъолияти маърифатӣ, коркарди амсила ва методикаи таълим, ташхиси натиҷаҳои педагогӣ ва санҷиши таҷрибавии воситаҳои пешниҳодшуда равона шудаанд. Аз ин ҷиҳат, самти асосии диссертатсия ба мазмун ва пояи масъалаҳои ихтисоси 5.3.1. – “Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот”, аз ҷумла, банди 17 – “Таҷрибаи самараноки педагогӣ ва навоариҳо дар соҳаи маориф” ва банди 25 – “Назария ва концепсияҳои тарбия ва иҷтимоишавӣ; шароити иҷтимоию фарҳангии тарбия; антропологияи кӯдакии муосир” мувофиқ арзёбӣ мегардад.

Дар таҳқиқот тафаккури техникӣ танҳо ҳамчун дониши дастгоҳ ё техника баррасӣ нашуда, балки ҳамчун натиҷаи ҳамгироии донишҳои

табиатшиносию физикӣ, мушоҳида, таҳлил, тасаввуроти фазоӣ, тарҳрезӣ, моделсозӣ, интихоби роҳи ҳал ва санҷиши натиҷаи амалӣ фаҳмида мешавад.

Мубрамии мавзуи таҳқиқоти интихобшуда пеш аз ҳама аз тағйироти босуръати муҳити технологӣ, зиёд шудани нақши саводнокии техникӣ ва зарурати ташаккули малакаҳои таҳлилӣ, эҷодӣ ва лоиҳавӣ дар зинаҳои аввали таҳсил бармеояд. Маълум аст, ки омодагии шахс ба фаъолияти техникӣ муҳандисӣ аз синни донишҷӯӣ оғоз нагардида, заминаҳои он дар давраи кӯдакӣ ва синни хурди мактабӣ тавассути таҷрибаи мушоҳида, сохтан, муқоиса кардан, сабабу натиҷаро муайян намудан ва ёфтани роҳи ҳалли масъала тадриҷан ба вуҷуд меоянд.

Муаллиф масъалаи мазкурро бо зарурати таълими муттасили муҳандисӣ ва афзоиши талабот ба салоҳиятҳои техникӣ шахс алоқаманд менамояд. Таъкид мешавад, ки супоришҳои лоиҳавӣ ба хонанда имконият медиҳанд донишҳои назариявиро дар вазъияти амалӣ татбиқ намояд, таҷрибаи мустақилона ба даст орад, бо ҳамсолон ҳамкорӣ кунад ва дар ҳалли мушкилот роҳи эҷодкорона ҷустуҷӯ намояд. Ин мавқеъ бо мантиқи таълими салоҳиятнок ва фаъолияти ба натиҷа нигаронидашуда мувофиқ мебошад.

Муаллиф ҳангоми асоснок намудани масъала ду ихтилофи марказиро ҷудо менамояд, ки аз як тараф, байни талаботи таҳсилоти муосир ба ташаккули ҷаҳонбинии илмӣ ва тафаккури техникӣ хонандагони хурдсол ва нокифоя будани заминаи назариявӣю методии татбиқи он; аз ҷониби дигар, байни имконияти дидактикии маҷмуаҳои конструкторӣ ва роботӣ ва набудани усулҳои мутобиқ ба синну сол барои истифодаи онҳо. Маҳз ҳамин ихтилофҳо мантиқи гузариш аз масъалаи умумӣ ба зарурати коркарди шароитҳои педагогӣ ва методикаи мушаххасро таъмин мекунанд.

Мубрамии таҳқиқот инчунин бо робитаи он ба масъалаҳои рушди фанҳои риёзӣ, дақиқ ва табиӣ, ташаккули фарҳанги техникӣ ва омода намудани насли нав ба муҳити рақамӣ ва технологӣ тақвият меёбад. Аз ин рӯ, интихоби мавзӯ аз нигоҳи назариявӣ ва талаботи амалияи муассисаҳои таҳсилоти умумӣ асоснок мебошад.

Дарачаи таҳқиқи масъала ва мавқеи назариявӣ муаллиф. Дар қисми назариявӣ диссертатсия доираи васеи асарҳои педагогӣ, психологӣ, фалсафӣ ва методӣ мавриди истифода қарор гирифтааст. Муаллиф ба таҳқиқоти марбут ба тафаккури техникӣ, фаъолияти муҳандисӣ, тафаккури фазоӣ, фаъолияти конструкторӣ, истифодаи донишҳои физикӣ, назарияи фаъолияти таълимӣ ва супоришҳои лоиҳавӣ таъя менамояд. Ҳамзамон, осори муҳаққиқони ватанию хориҷӣ мавриди таҳлил қарор гирифта, масъала аз чанд мавқеи илмӣ баррасӣ шудааст.

Дар натиҷаи ҷамъбасти мавқеъҳои назариявӣ муаллиф ба хулосае меояд, ки барои хонандаи синфи ибтидоӣ рушди тафаккури техникӣ бояд бо амалҳои ба синну сол дастрас, аз ҷумла муайян намудани вазифаи объект, муқоисаи объектҳои табиӣ ва техникӣ, тартиб додани ангора, фаҳмонидани принсипи кор, ҷамъ намудани модел ва санҷидани натиҷаи он пайваст карда шавад. Ин гузариш аз мафҳуми умумии «тафаккури техникӣ» ба маҷмуи амалҳои мушоҳидашаванда аз ҷиҳати методӣ муҳим аст, зеро имконияти ташхис ва ташкили фаъолияти таълимиро фароҳам меорад.

Дарачаи асосноккунии гузоришҳои илмӣ, хулоса ва пешниҳодҳо. Дастгоҳи илмӣ таҳқиқот дар маҷмӯъ пайдарпай сохта шудааст. Мақсади асосӣ ба асосноккунии назариявӣ ва амалии коркарди методикаи рушди тафаккури техникӣ хонандагони хурдсол тавассути супоришҳои лоиҳавӣ равона гардида, вазифаҳо аз омӯзиши вазъи масъала то таҳияи амсила, методика, маҷмуаи таълимию методӣ ва санҷиши фарзияро фаро мегиранд. Чунин тартиб муттасилии назария, тарҳрезии педагогӣ ва озмоишро нигоҳ медорад.

Муаллиф объекти таҳқиқотро бо азхудкунии донишҳои заминавии қонунҳои физика, ки барои ҳалли супоришҳои лоиҳавӣ заруранд, алоқаманд карда, предметро ҳамчун шароитҳои педагогии ташаккули асосҳои тафаккури техникӣ муайян намудааст. Фарзия ба ҳамгирии рушди тафаккури техникӣ, ташаккули тасаввурот оид ба раванди шинохту тарҳрезӣ ва қобилияти ҳалли супоришҳои лоиҳавӣ асос ёфтааст. Аз нигоҳи мантиқӣ ин самтҳо дар тамоми қисматҳои асосии таҳқиқ пайгирӣ мешаванд.

Таҳқиқот солҳои 2022-2025 дар се марҳилаи бо ҳам алоқаманд, чун ҷустуҷӯӣ-таҳлилӣ, назариявӣ ва озмоишӣ-ҷамъбастиӣ анҷом дода шудааст. Интихоби чунин марҳилабандӣ барои таҳқиқоти педагогӣ қобили қабул буда, имкон медиҳад аввал заминаи назариявӣ муайян, баъдан амсила ва

воситаҳои таълимӣ коркард ва дар анҷом самаранокии онҳо дар таҷриба санҷида шавад.

Пойгоҳи таҷрибавии таҳқиқот якҷанд муассисаҳои таҳсилоти умумии шаҳрҳо ва ноҳияҳои вилояти Суғдро фаро гирифтааст. Ин ҳолат аз кӯшиши санҷидани методика дар муҳити гуногуни таълимӣ шаҳодат медиҳад.

Навгони илмӣ таҳқиқот ва арзиши он. Навгони таҳқиқот дар коркарди низоми педагогии ташаккули тафаккури техникий хонандагони синфҳои ибтидоӣ тавассути супоришҳои лоиҳавӣ ифода меёбад. Муаллиф мазмунӣ фаъолияти хонандагонро ҳангоми тарҳрезии таҷҳизоти роботӣ мушаххас намуда, пайдарҳамии гузариш аз иҷрои амалҳо аз рӯи намуна ба муайян кардани вазифаи объект, таҳияи ангора ва тарҳрезии мустақилонаро пешниҳод кардааст. Ҳамзамон, амсилаи методика бо бахшҳои мақсаднок, муҳтавоӣ, раванدى ва ташхисӣ таҳия гардида, барои татбиқи он маҷмуаи таълимию методӣ ва супоришҳои ташхисӣ пешниҳод шудаанд. Арзиши илмӣ натиҷаҳо дар пайвастании асосҳои назариявии тафаккури техникӣ бо механизми мушаххаси педагогии татбиқи он дар раванди таълими хонандагони синфҳои ибтидоӣ зоҳир мегардад.

Аҳамияти назариявӣ, амалӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодии натиҷаҳо. Аҳамияти назариявии таҳқиқот дар ғанӣ гардонидани тасаввурот оид ба механизмҳои ташаккули тафаккури техникий хонандаи синфи ибтидоӣ ифода меёбад. Дар кор зарурати ҳамгиро намудани супоришҳои лоиҳавӣ бо фаъолияти маърифатӣ ва донишҳои заминавии физикӣ асоснок шуда, сатҳҳои истифодаи чунин супоришҳо ва пайдарҳамии амалҳои тарҳрезӣ пешниҳод мегарданд. Ин натиҷаҳо метавонанд барои таҳқиқоти минбаъдаи педагогикаи STEM, таълими технология, фаъолияти лоиҳавӣ ва робототехникаи таълимӣ ҳамчун замина хизмат намоянд.

Аҳамияти амалии кор дар он аст, ки муаллиф бо тавсифи умумии шароитҳо маҳдуд нашуда, маҷмуаи таълимию методии «Роботи борбардор» ва дар қисматҳои дигари автореферат «Физика ва дизайн/тарҳрезӣ»-ро барои 36 соати академӣ пешниҳод менамояд. Ба маҷмуа барномаи кор, воситаҳои дидактикӣ, маводи видеоӣ, инфографика, тавсияҳои тарҳрезӣ, машғулиятҳои амалӣ ва супоришҳои ташхисӣ шомил карда шудаанд.

Маводи таҳқиқот метавонад дар машғулиятҳои фанни технология, маҳфилҳои робототехника, фаъолияти беруназсинфӣ, муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ ва курсҳои такмили ихтисоси омӯзгорон истифода шавад. Азбаски муаллиф имконияти истифодаи конструкторҳои истехсолкунандагони

гуногунро пешбинӣ мекунад, методика аз як маҷмуаи техникии мушаххас вобастагии қатъӣ надорад.

Аҳамияти иҷтимоии натиҷаҳо бо рушди шавқу ҳаваси хонанда ба фаъолияти созанда, ташаккули қобилияти таҳлил ва ҳамкорӣ, боло рафтани мустақилият дар ҳалли масъалаҳо ва шиносоии барвақт бо самтҳои фаъолияти техникӣ алоқаманд мебошад. Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд ба ташаккули муносибати огоҳона ба интихоби минбаъдаи самти таълим ва касб мусоидат кунанд.

Дар автореферат ва диссертатсия самараи иқтисодӣ ҳамчун нишондиҳандаи мустақил ҳисоб карда нашудааст, ки барои таҳқиқоти педагогӣ қобили фаҳм аст. Самараи эҳтимолии ғайримустақим метавонад дар истифодаи такрории маҷмуаҳои методӣ, мутобиқшавии онҳо ба конструкторҳои гуногун, рушди захираҳои дохилии муассисаҳои таълимӣ ва ташаккули барвақти захираи кадрӣ дорои таваҷҷуҳ ба самтҳои техникӣ ифода ёбад. Аз ин рӯ, ин қисмат ҳамчун аҳамияти иҷтимоӣ ва амалии дорои паёмади эҳтимолии иқтисодӣ арзёбӣ карда мешавад.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот. Эътимоднокии натиҷаҳо тавассути мутобиқати усулҳои назариявӣ ва эмпирикӣ ба мақсаду вазифаҳои таҳқиқот, гузаронидани озмоиш дар се марҳила, истифодаи гурӯҳҳои озмоишӣ ва назоратӣ ва коркарди оморӣ таъмин гардидааст. Дар марҳилаҳои муқарраркунанда, ҷустуҷӯӣ ва омӯзишӣ сатҳи ибтидоӣ ва динамикаи нишондиҳандаҳои таҳқиқшаванда муайян ва муқоиса карда шуданд.

Барои муқоисаи натиҷаҳо U-меёри Манн–Уитни истифода шудааст. Бо вучуди ин, барои баланд бардоштани эътимоднокии ва такрорпазирии натиҷаҳо пешниҳоди маълумоти муфасссалтари оморӣ, аз ҷумла шумораи иштирокчиён, қиматҳои U ва p ва андозаи таъсир мувофиқи мақсад мебошад.

Татбиқи амалии натиҷаҳо ва саҳми шахсии муаллиф. Тасвиб ва татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот бо истифодаи маводи коркардшуда дар раванди таълими хонандагони синфҳои ибтидоӣ ва фаъолияти маҳфилҳои робототехника алоқаманд мебошад. Муаллиф натиҷаҳои озмоишро барои таҳияи маҷмуаи таълимию методӣ ва тавсияҳо барои омӯзгорон, методистҳо ва роҳбарони муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ истифода кардааст.

Саҳми шахсии довтолаб, дар муайян намудани мақсаду вазифаҳои таҳқиқ, таҳлили сарчашмаҳои назариявӣ, коркарди амсила ва методика, таҳияи маводи дидактикию ташхисӣ, омода намудани маҷмуаи таълимию методӣ ва ҷамъбасти натиҷаҳои озмоишӣ ифода меёбад. Махсусан таҳияи

маҷмуаи «Роботи борбардор» ва низоми супоришҳое, ки фаъолияти тархрезиро аз муайян кардани вазифа то сохтани модел мебаранд, натиҷаи амалии муҳими кори муаллиф ба шумор меравад.

Наشري натиҷаҳои илмӣ ва инъикоси муҳтавои диссертатсия дар интишорот. Дар автореферат 14 интишорот нишон дода шудааст, ки аз он 3 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 11 мавод дар маҷмуаҳои илмӣ ва конференсияҳо таҳия гардидааст. Се мақолаи асосӣ ба фаъолияти лоиҳавӣ-таҳқиқотӣ, асосҳои назариявии рушди тафаккури техникӣ ва масъалаю роҳҳои ташаккули он дар хонандагони синни хурди мактабӣ бахшида шудаанд ва бо мавзӯи диссертатсия робитаи мустақим доранд.

Интишороти пешниҳодшуда дар маҷмуъ фаъолияти илмӣ довталабро нишон медиҳанд, вале феҳрист бояд пеш аз пешниҳоди ниҳой аз ҷиҳати ягонагии насаб, дурустии реквизитҳо, саҳифаҳо ва мувофиқати мавзӯӣ бори дигар санҷида шавад.

Арзёбии мазмун ва мукаммали сохтори диссертатсия. Диссертатсия аз се боб, хулоса ва феҳристи адабиёти истифодашуда иборат буда, ҳаҷми умумии он 184 саҳифаро ташкил медиҳад ва феҳристи адабиёт 157 номгӯйро дар бар мегирад. Сохтори интиҳобшуда ба мантиқи таҳқиқоти педагогӣ мувофиқ буда, ҳаракат аз асосҳои назариявӣ ба коркарди методӣ ва баъдан ба санҷиши таҷрибавиро таъмин менамояд.

Дар муқаддима мубрамияти мавзӯ, дараҷаи омӯзиши масъала, робитаи таҳқиқот бо барнома ва мавзӯи илмӣ кафедра, мақсад, вазифаҳо, объект, предмет, фарзия, марҳилаҳо, асосҳои назариявӣ ва методологӣ, пойгоҳи таҷрибавӣ, наwgонии илмӣ, аҳамияти назариявӣ амалӣ, дараҷаи эътимодноӣ, саҳми шахсӣ ва нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда инъикос шудаанд. Муқаддима дар маҷмуъ тасаввуроти лозимро дар бораи меъмории таҳқиқот фароҳам меорад ва унсурҳои асосии дастгоҳи илмиро муттаҳид месозад.

Ҷиҳати мусбати муқаддима кӯшиши муаллиф барои пайвастании масъалаи умумӣ рушди тафаккури техникӣ бо мушкилоти мушаххаси амалияи синфҳои ибтидоӣ мебошад. Ихтилофҳои муайяншуда ба интиҳоби мавзӯ ва вазифаҳо замина медиҳанд.

Боби якум таҳти унвони «Асосҳои назариявии ташаккули тафаккури техникии хонандагони синфҳои ибтидоӣ тавассути супоришҳои лоиҳавӣ» таҳия гардидааст. Он хусусияти назариявӣ-таҳлилӣ дошта, мафҳумҳои фаъолияти техникӣ ва муҳандисӣ, тафаккури техникӣ ва фазоӣ, тасаввуроти аёнию рамзӣ, нақши донишҳои физикӣ ва моҳияти супоришҳои лоиҳавиро фаро мегирад. Муаллиф масъалаи ташаккули тафаккури техникро дар робита бо хусусиятҳои синни хурди мактабӣ баррасӣ намуда, таъкид мекунад, ки донишҳои технику табииатшиносӣ дар ин давра бояд дар сатҳи тасаввурот, амалҳои мушаххас ва таҷрибаи бевоситаи хонанда ташаккул дода шаванд.

Дар таҳлили назариявӣ робитаи байни шинохти хусусиятҳои объектҳои табиӣ ва интиқоли вазифаҳои онҳо ба объектҳои сохтаи инсон муҳим арзёбӣ мешавад. Ин нуқта ба хонанда имконият медиҳад, ки техника ҳамчун системаи аз воқеият ва қонунҳои табиат ҷудо набуда дарк карда шавад. Ба ҳамин тарз, истифодаи донишҳои физикӣ ба фаъолияти тарҳрезӣ робитаи байнифаннӣ мебахшад.

Боб инчунин зарурати истифодаи супоришҳои проблемавӣ ва лоиҳавиро нишон медиҳад. Муаллиф ба он диққат медиҳад, ки ҳалли масъалаи техникӣ аз хонанда ҷустуҷӯи маълумоти лозим, муайян намудани минтақаи масъала, муқоисаи вариантҳо ва интихоби роҳи мувофиқро талаб мекунад. Аз ин рӯ, супориши лоиҳавӣ дар таҳқиқот ҳамчун воситаи фаъолсозии тафаккур ва ташкилкунандаи фаъолияти маърифатӣ баромад мекунад.

Дар анҷоми таҳлили назариявӣ муаллиф хулоса мекунад, ки дар амалияи мавҷуда зарурати рушди тафаккури техникӣ эътироф мешавад, вале дастур ва барномаҳои мувофиқи синну сол кофӣ нестанд. Ин хулоса гузариш ба боби дуюмро, ки ба коркарди шароит ва методика бахшида шудааст, мантиқан таъмин менамояд.

Боби дуюм бо «Шароитҳои педагогии ташаккули тафаккури техникии хонандагони синфҳои ибтидоӣ бо истифода аз супоришҳои лоиҳавӣ ва тавсифи марҳилаҳои ташкили таҳқиқоти озмоишии он» номгузорӣ карда шудааст.

Дар боби дуюм ҷанбаи тарҳрезии педагогии таҳқиқот ба марказ мегузарад. Муаллиф мафҳумҳои «фаҳмиш» ва «тасаввурот»-ро муқоиса намуда, нақши тасаввуроти аёнӣ ва образиро дар фаъолияти хонандаи хурдсол асоснок мекунад. Барои ташаккули тафаккури техникӣ маҷмуаи

видео, презентатсия, супориш, инфографика, майдони тамрин ва вазифаҳои таҳхисӣ пешниҳод шудааст.

Маводи пешниҳодшуда ба хонанда имконият медиҳад принципи кори роботро мушоҳида кунад, вазифаи ҷузъҳоро муайян намояд, масъалаи техниро фаҳмад ва барои сохтани модел амалҳои пайдарпай иҷро кунад. Барномаи конструкиясозии илмии робототехника, мувофиқи автореферат, 15 марҳиларо дар бар мегирад ва имкон медиҳад хонанда дар ҳолати зарурӣ ба қадамҳои қаблӣ баргашта, ҳатогҳои конструктивиро ислоҳ намояд. Ин хусусият ба моҳияти итеративии фаъолияти лоиҳавӣ мувофиқ аст.

Амсилаи методика аз бахшҳои мақсаднок, муҳтавоӣ, равандӣ ва таҳхисӣ иборат аст. Дар бахши мақсаднок донишҳо, дараҷаҳои истифодаи супоришҳои лоиҳавӣ ва амалҳои маърифатӣ муайян мешаванд. Бахши муҳтавоӣ донишҳои физикӣ, мафҳумҳо, падидаҳои табиӣ ва технологӣ, инчунин пайдарҳамии иҷрои супоришҳои лоиҳавиро муттаҳид менамояд. Бахши равандӣ марҳилаҳои ташкили фаъолияти хонандаро муайян мекунад, бахши таҳхисӣ бошад меёр, супориш ва усулҳои арзёбиро фаро мегирад.

Бахши таҳхисӣ дорои шаш супориши арзёбии тасаввурот ва тафаккури техникӣ ва ду супориши амалии конструкторӣ мебошад. Ҳангоми иҷрои супоришҳои амалӣ хонанда бояд объекти механикиро ҷамъ кунад, ангора кашад, ғояро шарҳ диҳад ва кори моделро намоиш диҳад. Ин тарзи таҳхис аз санҷиши танҳо донишҳои шифоҳӣ фарқ карда, амал ва маҳсулоти фаъолияти хонандаро низ фаро мегирад.

Дар маҷмӯъ боби дуюм қисми калидии кори диссертатсионӣ ба шумор меравад, зеро маҳз дар он гузариш аз назария ба технологияи педагогии татбиқшаванда анҷом меёбад.

Дар боби сеюм «Қорҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ оид ба санҷиши шароитҳои педагогии ташаккули асосҳои тафаккури техникӣ хонандагонии синфҳои ибтидоӣ бо истифода аз супоришҳои лоиҳавӣ» ба санҷиши таҷрибавии методика бахшида шуда, дар он фаъолияти тарҳрезии хонанда ҳангоми сохтани роботи борбардор ҳамчун вазъияти таълимӣ истифода шудааст. Раванди сохтани робот дар муҳити шартии «анбори оқил» ташкил гардида, қорҳои тарҳрезӣ аз шаш марҳила иборат мебошанд. Барои ташкили машғулиятҳо маҷмуаи таълимию методии «Физика ва дизайн» пешниҳод шуда, татбиқи он барои 36 соати академӣ пешбинӣ шудааст.

Маҷмуа барномаи қор, воситаҳои дидактикӣ, маводи видеоӣ дар бораи фаъолияти роботҳо ва истифодаи принтери 3D, тавсияҳои тарҳрезӣ, нақшаи

машғулиятҳо ва дарсҳои амалӣ барои ташхиси сатҳи тасаввуроти хонандагонро фаро мегирад. Ин маҷмуа робитаи байни мазмуни назариявӣ ва амалияи тарҳрезиро таъмин мекунад.

Чи тавре, ки дар боло зикр гардид, озмоиши педагогӣ дар се марҳила ташкил шудааст. Марҳилаи муқарраркунанда ба муайян намудани сатҳи ибтидоии донишу тасаввуроти хонандагон ва омӯзгорон, марҳилаи ҷустуҷӯӣ ба санҷиши воситаҳои ташхис ва имконияти ба даст овардани натиҷаҳои пешбинишуда, марҳилаи омӯзишӣ ба муайян намудани динамикаи нишондиҳандаҳо ва санҷиши фарзия равона гардидааст.

Натиҷаҳои ибтидоӣ ва ниҳой дар гурӯҳҳои озмоишӣ ва назоратӣ тавассути диаграммаҳо муқоиса гардида, барои баҳодиҳии фарқиятҳо У-меъёри Манн-Уитни истифода шудааст. Мувофиқи хулосаи муаллиф, тағйироти гурӯҳи озмоишӣ аз рӯйи тафаккури техникӣ, тасаввуроти умумӣ дар бораи шинохт ва тарҳрезӣ ва истифодаи супоришҳои лоиҳавӣ аҳамиятнок будаанд. Ин натиҷа ба муаллиф имкон додааст самаранокии методика ва фарзияи пешниҳодшударо тасдиқшуда ҳисобад.

Ҷиҳати мусбати боби сеюм дар он аст, ки натиҷаҳо аз рӯйи чанд нишондиҳанда ва дар муқоиса бо гурӯҳи назоратӣ арзёбӣ шудаанд. Ҷиҳати тақмилталаб бошад, нокифоя будани маълумоти рақамии муфасссал дар автореферат мебошад. Барои экспертизаи амиқ ва такрорпазирии таҳқиқот бояд қиматҳои оморӣ, ҳаҷми интиҳоб, шарҳи меъёрҳои баҳогузорӣ ва тартиби табдили натиҷаҳои хом ба сатҳҳо пурра нишон дода шаванд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи амалкунанда

Аutoreферат аз рӯйи таркиби умумӣ унсурҳои асосии таҳқиқоти диссертатсиониро инъикос менамояд: мубрамият, дараҷаи таҳқиқи масъала, дастгоҳи илмӣ, асосҳои назариявӣю методологӣ, навгонӣ, аҳамияти назариявӣю амалӣ, саҳми шахсӣ, мазмуни бобҳо, натиҷаҳои озмоиш, хулоса, тавсия ва феҳристи интишорот. Ин сохтор ба талаботи маъмулии пешниҳоди натиҷаҳои диссертатсионӣ мувофиқ аст.

Ҳангоми барасмиятдарории автореферат ва диссертатсия ягонагии истилоҳот, дурустии иқтибос ва рақамгузории сарчашмаҳо, номгузории расмҳо ва ҷадвалҳо, реквизитҳои пурраи интишорот ва имлои илмии забони тоҷикӣ риоя гардида, ба талаботҳои Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон №591 аз 28 августи соли 2026 тасдиқ гардидааст, ҷавобгӯӣ мебошад.

Мутобиқати таҳассуси илмӣ довталаб ба дараҷаи илмӣ. Мазмуни таҳқиқот нишон медиҳад, ки довталаб масъалаи назариявиро муайян намуда, сарчашмаҳои илмиро таҳлил кардааст, амсила ва маҷмуаи методиро коркард намуда, воситаҳои ташхисиро интихоб ва натиҷаҳои таҷрибавиро ҷамъбаст кардааст. Доираи кор аз таҳлили назариявӣ то санҷиши таҷрибавӣ тӯл кашида, малакаҳои асосии иҷроии таҳқиқоти мустақили педагогиро инъикос менамояд. Аз ин ҷиҳат, дар доираи маълумоти пешниҳодшуда, сатҳи таҳқиқот ба кори барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ пешниҳодшаванда мувофиқ мебошад.

Автореферати диссертатсия тибқи талаботи муқарраргардидаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия шудааст. Автореферат мухтавои асосии диссертатсия, нағзҳои илмӣ, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва натиҷаҳои илмӣ бадастомадаро ба таври мухтасар ва мантиқӣ инъикос менамояд.

Эродҳо ва тавсияҳои илмӣ

Дар баробари ҷиҳатҳои мусбати зикршуда, таҳқиқоти пешниҳодгардида дорои баъзе масъалаҳои баҳсталаб ва нуктаҳои ниёзманд ба дақиқсозӣ мебошад. Пешниҳоди онҳо на ба коҳиш додани арзиши кор, балки ба баланд бардоштани саҳеҳии илмӣ, мутобиқати дохилӣ ва сифати барасмиятдорории нусхаи ниҳой нигаронида шудааст.

1. Дар боби аввали диссертатсия асосҳои назариявии ташаккули тафаккури техникаи хонандагони синфҳои ибтидоӣ бо истифода аз супоришҳои лоиҳавӣ мавриди таҳқиқ қарор дода шудааст. Хуб мешуд, агар дар боби мазкур муаммо ва душвориҳои имрӯзаи ҷомеа дар ташаккули тафаккури техникаи хонандагони синфҳои ибтидоӣ нишон дода мешуд, боиси баланд гардидани мазмуни рисола мегардид.

2. Дар боби дуюми диссертатсия омил ва шароитҳои педагогии ташаккули тафаккури техникаи хонандагони синфҳои ибтидоӣ бо истифода аз супоришҳои лоиҳавӣ ва тавсифи марҳилаҳои ташкили таҳқиқоти озмоишии он мавриди таҳлил ва натиҷабардорӣ қарор дода шудааст. Агар аз тарафи довталаби дараҷаи илмӣ оиди принсипу шаклҳои педагогии рушди тафаккури техникаи хонандагони синфҳои ибтидоӣ бо таври васеътар маълумотҳои мушаххас пеш оварда мешуд, ба сифат ва мазмуни кор таъсири мусбӣ худро мерасонид.

3. Дар диссертатсия таҷрибаҳои пешқадами муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии кишварҳои хориҷӣ ҷиҳати рушди тафаккури техникаи

хонандагони синфҳои ибтидоӣ бо истифода аз супоришҳои лоиҳавӣ мавриди тавсиф қарор дода мешуд, мазмунӣ рисолаҳо боз ҳам ғанитар мегардонид.

4. Дар матни диссертатсия баъзе ғалатҳои имлоӣ ва техникӣ мавҷуд аст, ки ислоҳи онҳо боиси ғанӣ гардонидани мазмуну муҳтавои кор мегардад.

Эродҳои мазкур асосан ба дақиқии методологӣ, шаффофияти пешниҳоди натиҷаҳои эмпирикӣ ва барасмиятдарории илмӣ дахл дошта, натиҷаҳои асосии назариявӣ ва амалии таҳқиқотро инкор намеkunанд. Бартараф намудани онҳо метавонад мутобиқати дохилии диссертатсия ва сатҳи далелнокии натиҷаҳо ро тақвият диҳад.

Хулосаи умумӣ. Диссертатсияи Шарифзода Таҳмина дар мавзӯи «Шароитҳои педагогии ташаккули асосҳои тафаккури техникӣ хонандагони синфҳои ибтидоӣ бо истифода аз супоришҳои лоиҳавӣ» дар сатҳи зарурии илмӣ анҷом ёфта, аз ҷиҳати мазмун ба талаботи мавҷуда мутобиқ мебошад. Дар доираи кор заминаҳои назариявии ташаккули тафаккури техникӣ таҳлил гардида, робитаи он бо донишҳои табиатшиносӣ физикӣ, фаъолияти лоиҳавӣ ва тарҳрезии техникӣ хонандагони хурдсол асоснок карда шудааст.

Дар таҳқиқот амсилаи методӣ, пайдарҳамии марҳилаҳои фаъолияти хонанда, воситаҳои дидактикӣ ва ташхисӣ, маҷмуаи таълимию методӣ ва тартиби санҷиши таҷрибаӣ пешниҳод шудаанд. Ҷиҳати мусбати кор дар он зоҳир мегардад, ки масъала аз сатҳи назариявӣ ба фаъолияти мушаххаси таълимӣ - мушоҳида, муайян кардани вазифа, таҳияи ангора, сохтани модел, шарҳи принципи кор ва санҷиши натиҷа гузаронида шудааст.

Корҳои таҷрибаӣ-озмоишӣ дар марҳилаҳои муқарраркунанда, ҷустуҷӯӣ ва омӯзишӣ ташкил гардида, натиҷаҳои гурӯҳҳои озмоишӣ ва назоратӣ муқоиса шудаанд. Тибқи маълумоти автореферат, коркарди омӯрӣ самаранокии методикаи пешниҳодшударо тасдиқ намудааст. Натиҷаҳои таҳқиқот дорои аҳамияти назариявӣ ва амалӣ буда, барои фаъолияти омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ, роҳбарони маҳфилҳои техникӣ, муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ ва такмили ихтисоси омӯзгорон қобили истифода мебошанд.

Диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқ буда, муаллифи он ба дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.1. – «Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот» сазовор аст.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти бандҳои 69,72,74,75, ва 76-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти № 267 ва бо тағйири иловаҳо аз 28-уми августи соли 2026, №591 тасдиқ шудааст, таҳия ва пешниҳод шудааст.

Тақриз аз тарафи эксперт, номзади илмҳои педагогӣ, дотсенти кафедраи умумидонишгоҳии педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни Сатторов Асрор Каҳҳорович мураттаб шудааст. Тақризи муассисаи пешбар дар ҷаласаи кафедраи умумидонишгоҳии педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни, ки дар он докталаби дараҷаи илмӣ Шарифзода Таҳмина иштирок ва бо маъруза баромад намуд, баррасӣ ва тасдиқ шудааст. Дар ҷаласаи кафедраи умумидонишгоҳии педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни 19 нафар устодону омӯзгорон иштирок намуданд.

Натиҷаи овоздихӣ: «тарафдор» - 19 нафар, «бетараф» - нест, «муқобил» - нест. (Қарори ҷаласаи кафедраи умумидонишгоҳии педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни аз 7-уми октябри соли 2026, № 5/2)

Раиси ҷаласа:

доктори илмҳои педагогӣ,
дотсент, мудири кафедраи
умумидонишгоҳии педагогикаи
Донишгоҳи давлатии омӯзгории
Тоҷикистон ба номи С. Айни

Мансурова Ҷамила
Сулаймоновна

Эксперти таҳқиқоти диссертатсионӣ,
дотсенти кафедраи умумидонишгоҳии
педагогикаи Донишгоҳи давлатии
омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни
номзади илмҳои педагогӣ

Сатторов Асрор
Қаҳҳорович

Котиби илмӣ ҷаласа:
номзади илмҳои педагогӣ

Арбобова Фароғат
Анваровна

07.10. 2026

Имзои Ҷ.С. Мансурова, А.Қ., Сатторов ва Ф.А. Арбобоваро тасдиқ мекунам.

Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси ДДОТ ба номи С. Айни

Қодирзода Сайвали
Муҳибулло

Суроғи муассисаи пешбар: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони
Рӯдакӣ, 121; Тел: +992 (37) 224 13 83,
E-mail: info@mail.ru, www.tgpu.tj